

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – olaga frihetsberövande (rubricering och påföljd)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motparter

1. YL

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten JÖ

2. AL

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten EN

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 1 juni 2026 i mål B 1023-26

Yrkanden

Jag yrkar att YL och AL ska dömas för olaga frihetsberövande (av normalgraden) och att påföljden för var och en av dem ska bestämmas till fängelse i ett år.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är under vilka omständigheter ett olaga frihetsberövande ska bedömas som mindre grovt.

Jag föreslår att Högsta domstolen, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningen, meddelar prövningstillstånd i fråga om brottets rubricering samt i fråga om påföljd.

Bakgrund

YL och AL har dömts för olaga frihetsberövande bestående i att de uppsåtligen, tillsammans och i samförstånd, fört bort och berövat EC friheten genom att de tvingat in honom i en personbil och fört iväg honom.

Tingsrätten bedömde gärningen som olaga frihetsberövande enligt 4 kap. 2 § första stycket brottsbalken och bestämde påföljderna till fängelse i ett år.

Hovrätten fann att gärningen skulle bedömas som olaga frihetsberövande, mindre grovt brott, och bestämde påföljden för YL till villkorlig dom och för AL till skyddstillsyn.

Grunderna för min inställning

Av 4 kap. 2 § första stycket brottsbalken följer att den som i annat fall än som sägs i 1 eller 1 a § för bort eller spärrar in någon eller på annat sätt berövar honom eller henne friheten, döms för *olaga frihetsberövande* till fängelse, lägst ett och högst tio år. Är brottet mindre grovt, döms, enligt andra stycket samma lagrum, till böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är mindre grovt är det främst frihetsberövandets längd men också sättet på vilket frihetsberövandet skett och hur stort obehag det medfört som bör beaktas. Om gärningsmannen använt våld under frihetsberövandet bör det tala mot att bedöma brottet som mindre grovt, även om en tillämpning av den lindrigare straffskalan inte är utesluten. (Nilsson, Brottsbalken 4 kap. 2 §, Lexino 2026-01-09 [JUNO].)

I kommentaren till brottsbalken uttalas bl.a. att den straffskala som upptas för mindre grova fall i paragrafens andra stycke i första hand passar för helt kortvariga frihetsberövanden. Vidare att förutom tidsrymden måste också arten av intrånget i offrets frihet (så är t.ex. ett verkligt inspärrande allvarligare än ett frihetsberövande som sker genom bevakning) samt omständigheterna i övrigt beaktas. Vad som särskilt ska beaktas vid straffmätningen är i vilken mån intrånget i offrets frihet för denne har inneburit ett (fysiskt eller psykiskt) lidande eller en kränkning. (Bäcklund m.fl. Brottsbalken – En kommentar [16 juni 2026, JUNO] kommentaren till 4 kap 2 §).

I NJA 1983 s. 339 hade de åtalade bl.a. utan rätt till det berövat en 15-årig pojke friheten med anledning av att pojken hade tillgripit en motorcykel som tillhörde deras son. Frihetsberövandet hade skett genom att offret hade tvingats in i en bil och förts till platser som låg några mil bort. Rättsfallet gällde huvudsakligen frågan om vilken påföljd som skulle bestämmas. Högsta domstolen anförde bl.a. att det är av grundläggande betydelse i ett samhälle att medborgarna inte, utanför de gränser som lagstiftningen drar upp, tar sig rätt genom att utöva verksamhet som tillkommer de rättsvårdande myndigheterna. [...] Samhället måste med skärpa reagera mot privata bestraffningsaktioner av detta slag, och vid påföljdsvalet gör sig därför allmänpreventiva hänsyn starkt gällande.

I det aktuella fallet dömdes de tilltalade för olaga frihetsberövande, mindre grovt brott, till fängelse vid tingsrätten. Domen överklagades av de dömda till hovrätten, som dömde till icke frihetsberövande påföljder. Hovrättens dom överklagades av riksåklagaren. Högsta domstolen, som helt kort instämde i bedömningen av att brottet skulle anses vara mindre grovt, dömde de tilltalade till fängelse i enlighet med tingsrättens domslut.

Min bedömning

I målet är utrett att målsäganden, som var 14 år, stod och väntade på bussen efter skolan när en av de tilltalade (22 år) gick fram till honom, drog honom ur busskön, knuffade honom mot en bil och tvingade in honom i denna. I samband med detta gick målsägandens tröja sönder i halslinningen och han fick en rodnad på halsen. Den andre tilltalade (21 år) satt under tiden på förarplatsen i bilen och väntade. Efter att målsäganden tvingats in i bilen körde de tilltalade iväg från platsen. Skälet till de tilltalades agerande var att målsäganden påstods ha tafsats på brödernas lillasyster (14 år) vid en idrottslektion och att de ville ”prata” med målsäganden.

Det är vidare utrett att flera vittnen iakttog händelsen och larmade omedelbart 112. Förloppet fångades även delvis av bussens övervakningskamera. Ett vittne noterade bilens registreringsnummer, som var registrerad på de tilltalades mor, och uppgav detta i larmsamtalet. En omfattande polisinsats inleddes. En patrull beordrades till moderns folkbokföringsadress. När polisen anlände befann sig bilen på garageuppfarten och målsäganden samt de tilltalade befanns sig i anslutning till bilen. Vid denna tidpunkt hade cirka 25 minuter förflutit sedan det första larmsamtalet.

Hovrätten har beträffande brottets rubricering uttalat bl.a. följande.

I detta fall har det olaga frihetsberövandet inte pågått under mer än ca 20 minuter. Det har dock inletts på ett överrumplande och bryskt sätt som, för den 14-åriga EC, måste ha upplevts som mycket skrämmande. I ljuset av ovan berörd praxis och i jämförelse med andra brott för vilka det är föreskrivet ett minimistraff på ett års fängelse – t.ex. grov fridskränkning och grovt olaga hot – bedömer dock hovrätten att gärningen inte varit av så allvarlig beskaffenhet att straffvärdet uppgår till minst ett års fängelse. Det olaga frihetsberövande som AL och YL gjort sig skyldiga till är därför att bedöma som *mindre grovt* enligt 4 kap. 2 § andra stycket brottsbalken.

Jag kan inte instämma i hovrättens bedömning. Den omständigheten att frihetsberövandet avbröts efter ca 25 minuter berodde inte på att de tilltalade självmant avbröt sitt handlande utan för att polis kom till platsen. Att frihetsberövandet varit relativt kortvarigt bör därför inte tillgodoräknas de tilltalade som en förmildrande omständighet. Det har i detta fall dessutom varit fråga om att under våldsamma former frihetsberöva och föra bort en ung person under påstående om att han skulle ha sexuellt ofredat de tilltalades

lillasyster, dvs. en form av privat rättsskipning som samhället bör ta starkt avstånd ifrån (jfr NJA 1983 s. 339).

Det är min bedömning att de tilltalade ska dömas för olaga frihetsberövande enligt 4 kap. 2 § första stycket brottsbalken och att straffen ska bestämmas till fängelse i ett år.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum (UC) har i yttrande till riksåklagaren om att domen bör överklagas anfört bl.a. följande.

Straffbestämmelsen om olaga frihetsberövande i 4 kap. 2 § brottsbalken innehåller inte några uttryckliga kvalifikationsgrunder som kan tjäna som vägledning vid gränsdragningen mellan normalgraden enligt första stycket och mindre grovt brott enligt andra stycket.

Inte heller förarbeten ger någon närmare ledning i frågan om gradindelning. Mot denna bakgrund får viss vägledning i stället hämtas från lagkommentarer och praxis. Utvecklingscentrums uppfattning är dock att det saknas praxis som har bäring på situationer liknande den som är aktuell i nuvarande dom.

Det finns behov av vägledning när det gäller gradindelningen av olaga frihetsberövande och i synnerhet vad som avgör om brottet ska bedömas som mindre grovt brott. Avsaknaden av klara kriterier i lagtext eller uttalanden i förarbeten eller praxis medför en risk för en oenhetlig rättstillämpning, vilket talar för att frågan bör bli föremål för prövning i Högsta domstolen.

Vår uppfattning är vidare att denna typ av brottslighet numera är förhållandevis vanligt förekommande, inte minst inom ramen för exempelvis grov organiserad brottslighet och brott som sker i en hederskontext. Enligt vår mening skulle den numera 43 år gamla domen från 1983 inte bedömas som ett mindre grovt brott i dag, och den övriga praxis som finns behandlar inte den typ av olaga frihetsberövanden som aktualiseras i den nu aktuella domen. Detta förstärker behovet av klagande uttalanden från högsta instans, eftersom gradindelningen får en avgörande betydelse för såväl rubricering som påföljdsval.

Jag vill för egen del anföra följande.

Även om Högsta domstolen i flera fall har prövat frågor om rubricering när det gäller gradindelade brott med eller utan kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas (se t.ex. NJA 2025 s. 992 och NJA 2024 s. 12 med däri hänvisade rättsfall) och även tidigare prövat rubricering av det närliggande brottet människorov (NJA 2019 s. 553) instämmer jag i UC:s uppfattning att det finns behov av klargörande uttalanden när det gäller rubricering av just olaga frihetsberövande. Det rättsfall från Högsta domstolen som avser just olaga frihetsberövande (NJA 1983 s. 339) är daterat och situationen skulle, som UC framhåller, knappast bedömas på samma sätt i dag. Det är således av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Målet som sådant är renodlat och, om ett partiellt prövningstillstånd meddelas, innefattar målet heller inte några bevisfrågor, vilket medför att målet lämpar sig väl för en prövning i Högsta domstolen.

Bevisning m.m.

Preliminärt återoppar jag inte någon bevisning. Jag ber dock att få återkomma med bevisuppgift och mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum
Norrorts åklagarkammare i Stockholm
Kammaråklagaren Anton Frykstrand